

ARHIVSKI VJESNIK XXV ZA 1982. I XXVI ZA 1983. (sredinom 1984)

I. Ficović, Zbirka matičnih knjiga Historijskog arhiva u Dubrovniku, 7—35, u opširnom uvodu upozorava na discipline koje upotrebljavaju matice i daje sažet pregled odredbi o maticama u Evropi i posebno na području Hrvatske. Prije odsjeka Dubrovačke matice donosi tabelu broja matice prema arhivima na području Hrvatske s naznakom količine i godine iz koje je sačuvana najstarija matica u svakom arhivu. Nakon kratkoga povijesnog pregleda nastanka zbirke matice (formira se nakon II svjetskog rata) u Historijskom arhivu u Dubrovniku i naznake o tradiciji matice na dubrovačkom području te njihova tabelarnog pregleda po župama dubrovačkog područja, Ficović objelodanjuje inventar zbirke matičnih knjiga iz HAD-a.

Š. Jurić, Pismo Rafaela Levakovića Kasparu Schoppeu iz 1636. godine, 37—46, Talijansko pismo koje Jurić objelodanjuje, upućeno jednom od najistaknutijih intelektualaca tog vremena, sadrži, uz neke obavijesti koje su zatražene od Levakovića, i njegovu molbu da mu Schoppe pomogne savjetom u njegovoj namjeri da uputi govor-poslanicu kralju Ferdinandu III o potrebi oslobođenja zemalja koje su tada još pod turskom okupacijom.

T. Mušnjak, Mjerila na starim zemljopisnim kartama, 47—64, izvještava o primjerima izmjera mjerila koje su izvršene prilikom restauracije karata iz kartografske zbirke Arhiva Hrvatske. Donosi više primjera te pregled starih mjera (prema izvršenim poslovima na restauraciji za AH) i njihovih dužina u metrima.

M. Tuđman, Struktura i geneza informacijskih sustava, 65—90, polazi od određivanja informacijskih sustava (IS) i navodi niz primjera — ne uvijek sretno izabranih — iz povijesti. Zalaže se za institucionaliziranje pri uspostavljanju IS, sastavne dijelove kojega uzima u obzir.

P. Klasinc, Varaždin v arhivih SR Slovenije, 91—96, upozorava na građu koja je stjecajem okolnosti — restitucija iz Mađarske poslije završetka I rata i tadašnja administrativna podjela — dospjela u mariborski arhiv. Riječ je o građi s kraja XIX i iz XX st.: matice, građevni nacrti, spisi građevnog ureda zaladske županije i spisi same županije. Po važnosti dolazi zatim arhiv u Ptuju i arhivi u Ljubljani, a moguće je naći pojedinačne izvore i u Celju, Kopru i Novoj Gorici. Na temelju ovog istraživanja autor predlaže da se prilikom uspostavljanja INDOK centra ni u kom slučaju ne zapostave arhivi te upućuje na početke razmjene informacija između arhiva Slovenije i Hrvatske.

D. Eržišnik, Kriteriji vođenja evidencija o arhivskoj građi u nastajanju, 97—99, raspravlja o problemima koji nastaju pri integraciji istih ili srodnih stvaralaca građe, nasljeđivanju građe te potrebi kontinuiranog unošenja podataka u dosje i kartoteku stvaralaca građe.

U rubrici Prikazi — recenzije T. Ribkin-Puškadija opširno i vrlo instruktivno upozorava na rad H. Bansea o restauriranju Münchenskog psaltira. Slijede prikazi, zapravo bilješke: P. Strčić, Arhivski fondovi i zbirke vo arhivite i arhivske odelenia vo Socijalistička Republika Makedonija; J. Paver, Historijski zbornik; A. Vuković, O zaštiti arhivske i registraturne građe izvan arhiva u »Privrednom vjesniku«; P. Strčić, Acta historica contemporanea 1 i Acta historica nova 2; R. Kolarević-Kovačić, Blago Nacionalne i sveučilišne biblioteke i Katalog partizanskog tiska Nacionalne i sveučilišne biblioteke; D. Zagotta, Informatika 21. P. Strčić izvještava o savjetovanju Formiranje arhivskog fonda te daje informaciju Pravosudni arhivski fondovi Kosova.

Nakon rubrike Vijesti, u kojoj se nalaze manji prilozi vezani uz arhivistiku, M. Rastić piše In memoriam Mirku Androiću, a J. Buturac i F. Glavina Stjepanu Bačiću.

XXVI — M. Pandžić, Povlastice kraljevine Hrvatske — Popisi (16. do 19. st.), 7—43, u opširnom uvodu daje pregled vijesti o čuvanju isprava i pisanih dokumenata od XIII st. pa sve do u XIX stoljeće. Objavljuje kao građu »Regestum«, popis povlastica »Kraljevine Slavonije« s početka XVI st., iz Arhiva Hrvatske, Popis povlastica Kraljevine iz 1629, iz Arhiva JAZU, i Notitia de (ili ex) praecipuis officiis regnorum Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae s kraja XVIII st., ne ulazeći u problem autorstva potonjih. Prema M. Mauroviću i A. Cuvaju autor bi bio N. Škrlec, što Z. Herkov pobija. Kod objavljenih popisa identificirani su njihovi navodi s ispravama o kojima je riječ, koliko je to bilo moguće. Pokazalo se, na što upozorava Pandžić, da je povećana briga za povlastice, koja je urodila izradom niza popisa, povoljno utjecala na očuvanost samih isprava.

J. Šidak, Dvanaest pisama Eugena Kvaternika J. V. Friču (1864), 45—85, daje sažet i instruktivan predgovor pismima (I. VII—24. XII), koji ima obilježje historiografskog pregleda o njihovoj upotrebi i važnosti u tadašnjoj političkoj situaciji. Kvaternik je tada postao posredstvom Friča agent poljske revolucionarne vlade, koja upravlja ustankom protiv Rusije, i vrlo aktivno sudjeluje u široko zasnovanoj »uroti narodâ protiv Austrije«. Samo jedno pismo, šifrirano, nije upućeno Friču, već je putem potonjeg upućeno A. Starčeviću. Sva pisma popraćena su opširnim bilješkama. Napomene Šidaka o Kvaternikovu dnevniku, koji olakšava shvaćanje pisama, a vrijedi i obrnuto, pokazale su da bi taj dnevnik trebalo ipak objelodaniti u cijelosti.

P. Strčić, AVNOJ i odluka o sjedinjenju otuđenih hrvatskih i slovenskih krajeva, 87—98, objavljuje referat sa skupa »Odluke AVNOJ-a — trajna osnova nacionalne ravnopravnosti, bratstva i jedinstva, samoupravnog zajedništva, razvoja i napretka naroda i narodnosti Jugoslavije«, Sarajevo 1983, ponešto dopunjen — kako sâm ističe — opširnim bilješkama koje obiluju bibliografskim podacima o raznim vidovima obrađivane teme.

N. Klaić, Matlj Ivanić — Vojvoda Janko i stoljetna borba hvarskih pučana i plemića za politička prava, 99—131,¹ u prvom dijeu studije kratko se vraća na sažet prikaz uzroka sukoba među stanovništvom na otoku, čak od kraja XIV te prvih desetljeća XV st. Paralele za sukobe pučana i plemića — Venecija, dok joj to odgovara, otvoreno ne potpomaže ni jednu od suprotstavljenih strana — nalazi

¹ Prvi dio studije pod istim naslovom objelodanjen je u AVJ 19—20 (1976—77), 302—242; vidi prikaz autora ovih redaka u HZ 31—32 (1978—79), 456—7.

i u drugim komunama na Jadranu. Odvojen put razvoja bračke komune objašnjenje je za njezino nesudjelovanje u buni, iako je s Hvarom povezana i upravno i crkveno u jednu cjelinu. Detaljno obrađuje »čudo« od 8. II 1510, a podlogu za sudjelovanje nekolicine svećenika u Ivanićevoj buni otkriva u sukobu među dijelom svećenstva oko posjeda, prihoda i pravá. Odluku Ivanića da pokrene bunu objašnjava promjenom međunarodnog položaja Venecije, kad propadaju svi izgledi da Ivanić dobije unosnu službu plaćenika Venecije. Također u tom sklopu upozorava da njegov nadimak vojvoda ima analogiju u narodnoj pjesmi o Janku Sibirjaninu. Na kraju, prelazeći na tok ustanka, donosi pregled svih suvremenih vijesti koje izvješćuju o uzroku bune, koji autorica označuje kao obijest plemićkih sinova, što je naravno bio samo povod za bunu, svakako dobro došao.²

T. Ribkin-Puškadija — M. Grabar, Korice »Cehovske knjige čizmarskog ceha«, 133—139, opisuju ispravu koja je nađena u koricama uveza prilikom restauriranja spomenute knjige, koje su nastale između 1592. i 1617, s napomenama o knjižarskom zanatu u Građecu, te donose tekst isprave iz XVI st. uz upozorenje da pripada kategoriji kupoprodajnih ugovora, tzv. fasija, malobrojnih do kraja XVI stoljeća.

M. Rastić — P. Strčić, Osnove projekcije razvoja arhivske djelatnosti Socijalističke Republike Hrvatske, 141—155,³ polaze od podataka iz prvog dije'a rada (bilj. 3) i normiranog stanja, te utvrđuju činjenicu da se izgradnja zgrade Arhiva Hrvatske,⁴ četvrtoga kapitalnog objekta, koji doživljava sudbinu Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, odgađa u poblize nepoznatu budućnost. Svi podaci koje iznose ukazuju na potrebu neodložne promjene stanja. Postavljaju opravdan zahtjev za prostornim povećanjem arhiva — više dužnih metara prostora, dakle i više stručnjaka u zavisnosti o povećanju količine građe, no doba i financijske mogućnosti ne daju naslutiti skoro bitno poboljšanje situacije u arhivskoj djelatnosti.

R. Kolarević-Kovačević, Arhivska biblioteka kao integralni dio arhivskog informacijskog sistema, 157—163. Riječ je o potrebi da knjižnica Arhiva Hrvatske, osim redovite djelatnosti, vodi evidenciju o svim normativnim aktima za arhive, arhivsku službu, građu, te imaoce registraturne građe, kao i da izrađuje stručne arhivske bibliografije.

J. Barbarić, Organizacija arhivske službe u Italiji, 165—180, u cilju upoznavanja arhivista s rješenjima u Italiji, koja, kako zaključuje, mogu biti samo od koristi, slijedi djelo što i sam ističe — E. Ladolini, Organizzazione archivistica.

U rubrici Prikazi i recenzije ponovilo se odsustvo pokrivanja drugog dijela naslova ocjenama, pa nalazimo prikaze koji se više približavaju bilješkama: P. Strčić, Arhivski fondovi i zbirke u arhivskim odjeljenjima u SFRJ (Vojvodina 1977,

² Ova opsežna studija nije završena. U ovom drugom nastavku Klaićeva je upotrijebila novu građu koja je objelodanjena u Radovima IHP 10, Zagreb 1978.

³ To je nastavak rada ovih autora: Pregled stanja i osnovnih problema arhivske službe u SR Hrvatskoj, AVJ 24—25 (1981) 1983, 85—101; vidi prikaz autora ovih redova u HZ 36 (1983) 322.

⁴ Važnost izgradnje zgrade Arhiva Hrvatske je u tome što bi tada bilo moguće svu njegovu građu smjestiti na jedno mjesto — 1984. nalazi se na devet mjesta, neka čak i van Zagreba — uz reintegriranje izdvojene arhivske građe koja je iz Arhiva Hrvatske u Arhivu IHRPH, a može se samo poželjeti smještanje i građe Arhiva JAZU, dakako one koja čini cjelinu s građom Arhiva Hrvatske. Vjerojatno bi u taj sklop tada još došao i Historijski arhiv u Zagrebu. Ne treba niti spominjati da je to ključna pretpostavka, prvi korak u izgradnji jedinstvenoga informacionog sustava, barem što se tiče arhivske građe.

Srbija 1978, Savezni arhivi 1980, Makedonija 1982. i Crna Gora 1983); isti, Pridobitve Arhiva SR Slovenije 1981—1982. Katalog razstave od dnevu arhivov 20. oktobru, Ljubljana 1983; Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu XXV, 1982; D. Zagotta i Miroslav Tudman, »Struktura kulturne informacije«, Zagreb 1983; D. Kovačec, Zbornik sjećanja »Zagreb 1941—1945«, Zagreb 1982—1983. U tu rubriku zalutali su prilozi: J. Kolanović, Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ (Rad na svesku za SR Hrvatsku); R. Kolarević-Kovačić, Knjižna građa »Iz riznice Naučne biblioteke Rijeka«, 1983; I. Ficović, Međunarodni arhivistički tečaj, Pariz 1983. i T. Mušnjak — T. Ribkin-Puškadija, Zaštita i restauriranje dokumenata i knjiga, kojima je bilo mjesto u rubrici Vijesti uz prilog J. Paver, Savjetovanje i godišnja skupština Saveza društava arhivskih radnika Hrvatske.

Mladen Svab

VJESNIK HA U RIJECI I PAZINU XXV, 1982 (1983) i XXVI, 1983 (1984)

XXV. — I. Pederin, Fond rapskih knezova i bilježnika, 9—43, u uvodnoj studiji upozorava da najstariji sačuvani bilježnički quaternus potječe od Dominika Plangočića poka. Senje, koji je djelovao između 1403. i 1448, a da je 102. bilježnik Jerolim Spalatin djelovao između 1812. i 1831. Daje podatke o sudbini fonda — bilježnički dio sredio je A. Usmiani 1964. Na temelju sačuvanih izvora u tom fondu objašnjava naslov imperiali auctoritate, koji, prema ispravi Žigmunda (donosi je pod br. 1) od 15. VII 1437, može podjeljivati Ivan Dominis. On tom prilikom postaje palatinski grof. Od 1612. mletački senat to pravo daje providuru odnosno knezu. Autor zatim donosi sažet opis bilježničkog arhiva, kao i kneževskog koji počinje spisima Antonija de Canalija (1557—1559) te seže do XVIII stoljeća. Iz kasnijeg vremena ima vrlo malo spisa osim upravnih i sudskih iz prve i druge austrijske, te francuske uprave. Od građe iz tog fonda donosi izbor od 12 isprava iz vremena od 15. VII 1437. do 24. VIII 1740. koje su važne za povijest bilježništva, načine imenovanja bilježnika, poslove koje su obavljali. Dvije su inventari s popisom slika i knjiga (nisu cjelovito objavljeni). Kronološki posljednja (br. 10) potječe od nadribilježnika pa su moguće usporedbe s ispravama pravih bilježnika. Ispred svake isprave, koje nisu svrstane kronološkim redom, nalaze se registri u kojima se mogu naći i podaci što bi pripadali u bilješke, kojima isprave na žalost nisu obrađene.

J. Jelenić, Jedan opis Momjana i njegova kaštela, 45—57, u kratkom uvodu ustanovljuje da je autor publicirana spisa Giacomo Filippo Tommasini, novi gradski biskup, a nastanak rukopisa datira između 1641. i 1646, te da je znatno opširniji od opisa istog autora koji je ranije objavljen. Prije objave Tommasinijeva opisa — nalazi se u Historijskom arhivu u Pazinu — snabdjevenog neophodnim bilješkama, Jelenić donosi kao komparativni materijal pitanja i odgovore ankete iz 1861.

I. Erceg, Građa o stanovništvu otoka Krka 1797/98. godine, 59—70, objavljuje dva izvora nastala nastojanjem austrijske uprave da utvrdi stanje novostepenih krajeva. Prvi je uputstvo-cirkular s načelima za popis koja je sastavio barun F. M. di Carnea Steffaneo, savjetnik k.u.k. komisije, a odnosi se na otok Krk. Drugi je izvještaj krčkog biskupa, koji, iako ima crkveno obilježje, u nedostatku pouzdanih statističkih podataka pruža dragocjene vijesti ne samo za demografiju, već i za gospodarsku snagu stanovništva, crkvenu organizaciju i dr. Oba izvora nalaze se u HA u Zadru.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 800 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — svibanj 1985.